

**Brussel, 15 december 2015
(OR. en)**

15356/15

**ELARG 73
COWEB 150**

RESULTAAT BESPREKINGEN

van:	het secretariaat-generaal van de Raad
aan:	de delegaties
nr. vorig doc.:	15234/15 ELARG 70 COWEB 148
Betreft:	UITBREIDING EN STABILISATIE- EN ASSOCIATIEPROCES – Conclusies van de Raad

Voor de delegaties gaan hierbij conclusies van de Raad over de uitbreiding en het stabilisatie- en associatieproces, die op 15 december 2015 door de Raad zijn aangenomen.

RAAD ALGEMENE ZAKEN**CONCLUSIES VAN DE RAAD OVER DE UITBREIDING EN HET STABILISATIE-
EN -ASSOCIATIEPROCES**

1. De Raad neemt nota van de mededeling van de Commissie van 10 november 2015 over de uitbreidingsstrategie van de EU, alsmede van de verslagen over Turkije, Montenegro, Servië, de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië, Albanië, Bosnië en Herzegovina en Kosovo^{*}, en van de daarin vervatte conclusies en aanbevelingen. Het verheugt de Raad dat de Commissie meer nadruk legt op de stand van zaken, het geven van meer sturing en het verder harmoniseren van de rapportering.
2. In overeenstemming met de hernieuwde consensus inzake de uitbreiding die door de Europese Raad op 14 en 15 december 2006 is goedgekeurd, en de conclusies van de Raad van 16 december 2014, herhaalt de Raad dat de uitbreiding een belangrijk beleidsgebied van de Europese Unie blijft en een investering in vrede, democratie, welvaart, veiligheid en stabiliteit voor ons continent vormt. In dit verband wijst de Raad er andermaal op dat de EU zich ondubbelzinnig blijft inzetten voor het Europese perspectief van de landen van de Westelijke Balkan. Turkije blijft op vele gebieden een belangrijke partner. Actieve en geloofwaardige toetredingsonderhandelingen die in overeenstemming zijn met de doelstellingen van de EU en de gestelde voorwaarden, dragen bij tot de volledige ontplooiing van de betrekkingen tussen de EU en Turkije.
3. In aansluiting op voorgaande Raadsconclusies en in het kader van de politieke criteria van Kopenhagen en het stabilisatie- en associatieproces, dat het gemeenschappelijk kader blijft voor de betrekkingen met de landen van de Westelijke Balkan, herhaalt de Raad dat er, conform de hernieuwde consensus inzake de uitbreiding, eerlijke en consistente voorwaarden moeten worden gehanteerd en dat het beginsel van de eigen merites in acht moet worden genomen, naast de capaciteit van de EU, op alle vlakken, om nieuwe leden op te nemen.

^{*} Deze benaming laat de standpunten over de status van Kosovo onverlet, en is in overeenstemming met Resolutie 1244/1999 van de VN-Veiligheidsraad en het advies van het Internationaal Gerechtshof over de onafhankelijkheidsverklaring van Kosovo.

4. De Raad hecht onverminderd veel belang aan de geloofwaardigheid van het uitbreidingsproces, die doorslaggevend blijft voor het vasthouden van de hervormingsdynamiek. Een betere strategische communicatie moet leiden tot meer steun en begrip van de bevolking voor de voordelen en verplichtingen die de uitbreiding met zich brengt. De Raad ziet uit naar het plan van de Commissie en de EDEO om hun inspanningen en acties op te voeren, in combinatie met de niet-aflatende inzet van de lidstaten en de partners op dit gebied. De Raad is ingenomen met de voortgezette inspanningen van de Commissie om reeds vroeg in het uitbreidingsproces meer aandacht te besteden aan het doorvoeren van fundamentele hervormingen, in het bijzonder wat betreft rechtsstatelijke kwesties, grondrechten, economische ontwikkeling en concurrentievermogen, alsmede aan het versterken van de democratische instellingen en de hervorming van het openbaar bestuur.
5. De rechtsstaat is een van de fundamentele waarden waarop de EU is gegrondvest, en vormt de kern van zowel het toetredingsproces als het stabilisatie- en associatieproces. De versterking van de rechtsstaat, onder meer door middel van justitiële hervormingen en de bestrijding van georganiseerde misdaad en corruptie, en grondrechten, met inbegrip van de rechten van leden van een minderheid, de niet-discriminerende behandeling van nationale minderheden, alsmede het aanpakken van de discriminatie van kwetsbare groepen, zoals Roma en lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen, transgenders en interseksuelen (LGBTI), blijven belangrijke uitdagingen. De Raad maakt zich ernstig zorgen over de tekortkomingen op het gebied van de vrijheid van meningsuiting en de mediavrijheid, die doortastend en doeltreffend moeten worden verholpen. Voorts moet meer werk worden gemaakt van de bevordering van gendergelijkheid. Goed werkende democratische instellingen, waarvoor een inclusieve politieke dialoog en compromisbereidheid, met name in de parlementen, nodig is, alsmede hervormingen in het openbaar bestuur zijn van essentieel belang. Er moet een bevorderlijk klimaat voor maatschappelijke organisaties tot stand worden gebracht. Er moet meer worden gedaan om het economisch bestuur, het concurrentievermogen, het ondernemingsklimaat, groei en banencreatie te verbeteren met het oog op duurzame economische ontwikkeling. Op al deze gebieden moet een solide staat van dienst inzake de uitvoering van hervormingen worden opgebouwd, die leidt tot concrete resultaten.

6. Goede nabuurschapsbetrekkingen en regionale samenwerking zijn essentiële elementen van het uitbreidingsproces en het stabilisatie- en associatieproces, en dragen bij tot welvaart, stabiliteit en verzoening en scheppen een gunstig klimaat om onopgeloste bilaterale kwesties aan te pakken en de erfenissen van het verleden te verwerken. In het algemeen moet verder worden gewerkt aan het beslechten van niet-opgeloste bilaterale geschillen, waaronder grensgeschillen, om ervoor te zorgen dat die geen schadelijke gevolgen hebben voor het toetredingsproces. Bestaande geschillen en kwesties moeten worden beslecht overeenkomstig het internationaal recht en gevestigde beginselen, onder andere door de toepassing van juridisch bindende overeenkomsten zoals het akkoord inzake statenopvolgingskwesties.
7. De Raad is ingenomen met de positieve ontwikkelingen in Zuidoost-Europa en de westelijke Balkanlanden aangaande de regionale samenwerking, met name vorderingen op het gebied van interconnectiviteit binnen de regio en met de EU, onder meer wat betreft de connectiviteitsagenda. De Raad geeft volle steun aan de initiatieven en structuren die inclusieve regionale samenwerking versterken. De Raad is ingenomen met de inspanningen om de last van het verleden weg te werken, verzoening te bevorderen en inclusieve regionale samenwerking te ondersteunen, onder meer via het stimuleren van een klimaat van verdraagzaamheid en het veroordelen van alle vormen van haatzaaijerij of oorlogsrhetoriek. De Raad wijst nogmaals op de noodzaak af te zien van elke bron van onenigheid of elke actie die de betrekkingen van goed nabuurschap of de vreedzame regeling van geschillen in de weg kunnen staan. In dit verband zijn niet-aflatende inspanningen nodig, onder meer wat betreft de bescherming van alle minderheden, het garanderen van gelijke rechten voor alle burgers en het aanpakken van de problemen in verband met vermisten en de terugkeer van vluchtelingen. De Raad onderstreept dat het zaak blijft binnenlandse oorlogsmisdrijven te vervolgen; zij mogen niet onbestraft blijven en daders moeten ter verantwoording worden geroepen; daartoe moet voluit worden samengewerkt met het ICTY en de speciale onderzoekstaskforce van EULEX, en met gespecialiseerde kamers.
8. De Raad onderkent met name het belang van visumliberalisatie voor burgers, maar moedigt de Commissie aan de vervulling van alle gestelde voorwaarden voor visumliberalisatie nauwgezet te blijven volgen, onder meer via haar toezichtmechanisme. De Raad spoort de betrokken autoriteiten ertoe aan actief alle noodzakelijke maatregelen te blijven nemen om misbruik van de regeling inzake visumvrij verkeer te voorkomen.

9. De Raad onderstreept dat het steeds belangrijker wordt dat de samenwerking rond kwesties van buitenlands beleid verder wordt verdiept en dat de standpunten geleidelijk worden afgestemd op de EU-standpunten inzake buitenlands beleid, met name betreffende kwesties waarbij grote gemeenschappelijke belangen op het spel staan, zoals beperkende maatregelen.
10. Overeenkomstig de richtsnoeren van de informele bijeenkomst van de staatshoofden en regeringsleiders van 12 februari 2015 en de conclusies van de Raad over de vernieuwde interneveiligheidsstrategie van de Europese Unie voor 2015-2020, herinnert de Raad aan het belang van een nauwere samenwerking met de Westelijke Balkan en Turkije bij terrorismebestrijding, met name wat betreft de strijd tegen de illegale handel in vuurwapens, de strijd tegen terrorismefinanciering, de bestrijding en voorkoming van radicalisering en strengere grenscontroles, waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van regionale platformen zoals het terrorismebestrijdingsinitiatief van de Westelijke Balkan en het Forum van Salzburg. De Raad roept de partners in de Westelijke Balkan op de wettelijke en operationele maatregelen tegen de illegale handel in vuurwapens op te voeren, met name door beter gebruik te maken van bestaande databanken en meer informatie uit te wisselen. De Commissie wordt verzocht hieraan aandacht te schenken in het kader van haar pretoetredingssteun.
11. De Raad prijst Turkije en de Westelijke Balkan, met name, momenteel, Servië en de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië, voor hun aanpak van de vluchtelingen- en migrantencrisis waaronder de regio ernstig te lijden heeft. De Raad roept op tot intensievere samenwerking tussen de EU en de regio en binnen de regio. Dat is dringend nodig om de situatie verder het hoofd te bieden, met als doel mensen die bescherming behoeven te identificeren, bijstand te verlenen, de veiligheid aan de buitengrenzen van de EU te waarborgen, mensenhandel en -smokkel te bestrijden en irreguliere migratie te voorkomen. De Raad vraagt dat verder uitvoering wordt gegeven aan de aanbevelingen die worden gedaan in de Verklaring van de conferentie op hoog niveau over de route via het oostelijke Middellandse Zeegebied en de Westelijke Balkan. De EU zal een beroep doen op de financiële instrumenten en de technische bijstand die in het kader van het uitbreidingsproces en het stabilisatie- en associatieproces beschikbaar zijn, met inbegrip van het instrument voor pretoetredingssteun (IPA II), om de samenwerking te versterken en ondersteuning op dit gebied te verlenen.

12. De Raad herinnert aan de doorlopende financiële steun van de EU voor het uitbreidingsproces en het stabilisatie- en associatieproces, met name in de vorm van het instrument voor pretoetredingssteun (IPA II), met de nadruk op belangrijkste prioriteiten en nauwere samenhang tussen de financiële steun en de algemene voortgang bij de uitvoering van de pretoetredingsstrategie, verhoogde begrotingssteun en prioritering van projecten.

UITBREIDING

TURKIJE

13. De Raad bevestigt het belang dat hij hecht aan de betrekkingen van de EU met Turkije, een kandidaat-lidstaat en een belangrijke partner voor de Unie, zoals blijkt uit de recente ontmoeting tussen de leiders van de EU en Turkije. De EU moet haar ankerfunctie voor de politieke en economische hervormingen in Turkije behouden. De Raad is ingenomen met het onlangs bevestigde wens van de nieuwe Turkse regering om toe te treden tot de EU. Onder verwijzing naar de conclusies van de Europese Raad van 15 oktober 2015 moet het toetredingsproces nieuw leven worden ingeblazen om vooruitgang te kunnen boeken met de onderhandelingen, conform het onderhandelingskader en de betreffende Raadsconclusies. In dit verband verwelkomt de Raad de opening van hoofdstuk 17 (Economisch en monetair beleid) op 14 december 2015. De Raad is bereid Turkije ten volle te steunen wanneer het land vaart wenst te zetten achter de werkzaamheden om te voldoen aan vastgestelde ijkpunten voor de opening van de onderhandelingen, met name wat betreft de hoofdstukken 5, 8 en 19. De Raad neemt nota van het voornemen van de Commissie om in het eerste kwartaal van 2016 de voorbereidende documenten voor een aantal hoofdstukken te presenteren, zonder vooruit te lopen op de standpunten van de lidstaten. Turkije kan de onderhandelingen sneller doen verlopen door verder werk te maken van de ijkpunten, te voldoen aan de vereisten van het onderhandelingskader en zijn contractuele verplichtingen ten aanzien van de EU na te leven.

14. In dit verband verheugt de Raad zich, kijkend naar de resultaten van de recente bijeenkomst van de leiders van de EU en Turkije, over de globale, coherente strategische aanpak en uitgebreide periodieke politieke dialoog binnen het vastgestelde kader, ook op ministerieel niveau. De Raad is tevens ingenomen met de samenwerking met Turkije op belangrijke terreinen van gemeenschappelijk belang en ten aanzien van uitdagingen als migratie, terrorismebestrijding, energie, economie en handel, met inbegrip van de douane-unie, zoals bepaald in de conclusies van de Raad van 16 december 2014. Deze belangrijke toezeggingen vormen een aanvulling op de toetredingsonderhandelingen en de Raad is bereid de samenwerking met Turkije binnen de gevestigde kaders verder te verdiepen. De Raad roep Turkije ertoe op zich geleidelijk aan te sluiten bij het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de EU, conform het onderhandelingskader.
15. De Raad prijst Turkije voor zijn generositeit bij de opvang en het lenigen van de noden van meer dan twee miljoen Syrische vluchtelingen. De Raad is ingenomen met de inwerkingstelling, op 29 november 2015, van het gezamenlijke actieplan EU-Turkije voor vluchtelingen en migratiebeheer, als onderdeel van een alomvattende samenwerkingsagenda die gebaseerd is op gedeelde verantwoordelijkheid, wederzijdse toezeggingen en prestaties. De Raad ziet uit naar het monitoren, in nauwe samenwerking met de Commissie, van de spoedige en effectieve uitvoering ervan, met het oog op het bereiken van resultaten, met name het indammen van de toestroom van irreguliere migranten en de ontmanteling van criminele smokkelnetwerken.

16. Met betrekking tot de aanpassing aan het EU-acquis neemt de Raad er met voldoening nota van dat Turkije goed vordert met de voorbereidende werkzaamheden op vele gebieden, met name wat economische criteria betreft. Sommige ontwikkelingen baren echter grote zorgen. Turkije moet dringend meer werk maken van een aantal belangrijke tekortkomingen waar in het verslag van de Commissie op wordt gewezen, vooral wat betreft de rechtsstaat en de grondrechten. Er moeten dringend maatregelen worden genomen, met name om de aantasting van de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechterlijke macht en de ernstige achteruitgang op het gebied van de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vergadering ongedaan te maken. De Raad maakt zich met name zorgen over de rechtszaken tegen kritische media, journalisten en schrijvers, en tegen sociale mediaplatformen en hun gebruikers. De Raad vraagt Turkije om het beginsel van de scheiding der machten, alsmede de mensenrechten, daaronder begrepen de rechten van vrouwen en kinderen en van personen die tot een minderheid behoren, de vrijheid van godsdienst en de eigendomsrechten, onverkort te eerbiedigen, en werk te maken van de tenuitvoerlegging van alle uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. De EU herinnert eraan dat uit hoofde van artikel 46 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens de verdragsluitende partijen zich ertoe verbinden zich te houden aan de definitieve uitspraken van het Hof in zaken waarbij zij partij zijn. Het aanpakken van andere belangrijke punten waarop weinig of geen vooruitgang te noteren valt, zoals de strijd tegen het terrorisme, moet eveneens voorrang krijgen. Met het oog op deze en andere kwesties is de Raad van mening dat het opvoeren van de samenwerking op het gebied van de rechtsstaat en de grondrechten Turkije dichterbij de EU zal brengen. In dit verband neemt de Raad nota van de toezegging van de Commissie om in het eerste kwartaal van 2016 de voorbereidende werkzaamheden op deze belangrijke gebieden af te ronden, zonder vooruit te lopen op de standpunten van de lidstaten.
17. De Raad veroordeelt alle terreuraanslagen en geweld in Turkije, en betuigt zijn solidariteit met de Turkse bevolking. De Raad zegt zijn steun toe in de strijd tegen het terrorisme, met inachtneming van de mensenrechten, de fundamentele vrijheden en het internationaal recht.
18. Wat betreft de situatie in het zuidoosten van Turkije vraagt de Raad dat het terroristisch geweld onmiddellijk stopt en dringt hij er bij de partijen op aan de vredesgesprekken te hervatten met het oog op het bereiken van een duurzame politieke oplossing voor de Koerdische kwestie. Hiermee zou een einde kunnen worden gemaakt aan het daaruit voortvloeiende terrorisme en zou de economische en sociale ontwikkeling in de regio worden bevorderd.

19. Inzake visumliberalisatie wijst de Raad erop dat de succesvolle uitvoering van het gezamenlijke actieplan EU-Turkije voor vluchtelingen en migratiebeheersing ertoe kan bijdragen dat de routekaart voor visumliberalisatie met alle deelnemende lidstaten sneller wordt voltooid. De Raad betreurt de unilaterale verklaringen hierover van Turkije, die geen rechtsgevolgen hebben, en benadrukt hoe belangrijk het is dat zowel de overname-overeenkomst als de visumroutekaart volledig en doeltreffend worden uitgevoerd ten aanzien van alle lidstaten, wat onder meer betekent dat wordt samengewerkt op JBZ-gebied en de burgers van alle EU-lidstaten niet-discriminerende visumvrije toegang tot het Turkse grondgebied krijgen. In afwachting daarvan blijven een correcte uitvoering van bestaande bilaterale overnameovereenkomsten en in soortgelijke overeenkomsten tussen Turkije en de EU opgenomen overnamebepalingen, alsmede een beter beheer van de gemeenschappelijke grenzen met alle EU-lidstaten, prioritair. De Raad ziet uit naar de indiening, in 2016, van de Commissieverslagen over de vorderingen die Turkije heeft gemaakt bij het voldoen aan de vereisten van de routekaart voor visumliberalisatie.
20. In overeenstemming met het onderhandelingskader en met eerdere conclusies van de Europese Raad en van de Raad herhaalt de Raad dat Turkije zich ondubbelzinnig dient in te zetten voor goed nabuurschap en voor de vreedzame regeling van geschillen conform het Handvest van de Verenigde Naties, indien nodig door een beroep te doen op het Internationaal Gerechtshof. In deze context verklaart de Unie nogmaals ernstig bezorgd te zijn en dringt zij er bij Turkije op aan af te zien van elke soort bedreiging of maatregel tegen een lidstaat en elke bron van onenigheid of elke actie die de betrekkingen van goed nabuurschap of de vreedzame regeling van geschillen in de weg staan. Voorts wijst de EU opnieuw nadrukkelijk op alle soevereine rechten van de EU-lidstaten. Die rechten omvatten onder meer het recht om bilaterale overeenkomsten te sluiten, het recht op exploratie en exploitatie van hun natuurlijke rijkdommen overeenkomstig het EU-acquis en het internationaal recht, met inbegrip van het VN-Verdrag inzake het recht van de zee; voorts wordt onderstreept dat de soevereiniteit van de lidstaten over hun territoriale zee en luchtruim moet worden geëerbiedigd. De Raad brengt in herinnering dat de Europese Raad in zijn conclusies van 24 oktober 2014 zijn ernstige bezorgdheid heeft geuit over de nieuwe spanningen in het oostelijk Middellandse Zeegebied en Turkije ertoe heeft aangespoord zich terughoudend op te stellen en de soevereiniteit van Cyprus over diens territoriale wateren, alsmede de soevereine rechten van Cyprus in diens exclusieve economische zone te eerbiedigen.

21. Onder verwijzing naar zijn conclusies van 11 december 2006 en de verklaring van 21 september 2005 stelt de Raad met grote teleurstelling vast dat Turkije, ondanks herhaalde oproepen, nog steeds weigert te voldoen aan zijn verplichting om het aanvullend protocol bij de Associatieovereenkomst volledig en op niet-discriminerende wijze ten aanzien van alle lidstaten toe te passen, terwijl dat een aanzienlijke stimulans voor het onderhandelingsproces zou kunnen zijn. Zolang op dit punt geen vorderingen worden gemaakt, handhaaft de Raad zijn maatregelen uit 2006, die van invloed zullen blijven op de algehele voortgang van de onderhandelingen. Verder heeft Turkije helaas nog steeds geen vorderingen gemaakt in de richting van de noodzakelijke normalisering van zijn betrekkingen met de Republiek Cyprus. De Raad herinnert aan zijn standpunt over de toetreding van lidstaten van de EU tot internationale organisaties. De Raad herhaalt dat erkenning van alle lidstaten een noodzakelijk bestanddeel van het toetredingsproces vormt. Hij verzoekt de Commissie alle onderwerpen die aan de orde komen in de verklaring van 21 september 2005, nauwlettend te blijven volgen en daarover in haar komende jaarverslag specifiek te rapporteren. Op basis daarvan zal de Raad de geboekte vooruitgang op de voet blijven volgen en evalueren, overeenkomstig zijn conclusies in dat verband. De Raad herhaalt dat er zonder verdere vertraging vorderingen moeten worden gemaakt.
22. De Raad is ingenomen met de inzet van alle partijen om een oplossing te vinden voor het Cypriotische probleem, zoals blijkt uit de gemeenschappelijke verklaring van 11 februari 2014, die door de verklaring van 30 oktober 2015 is bevestigd. De Raad neemt nota van de bemoedigende ontwikkelingen in het afgelopen jaar en hij verwacht, zoals in het onderhandelingskader staat vermeld, dat Turkije actieve steun biedt voor de onderhandelingen, die moeten leiden tot een rechtvaardige, alomvattende en duurzame oplossing voor het Cypriotische probleem binnen het kader van de Verenigde Naties, conform de desbetreffende resoluties van de VN-Veiligheidsraad en in overeenstemming met de beginselen waarop de Unie is gegrondvest. De concrete inzet en medewerking van Turkije voor een dergelijke alomvattende regeling blijft essentieel.

MONTENEGRO

23. Het verheugt de Raad dat er verdere vorderingen worden gemaakt in de toetredings-onderhandelingen met Montenegro. De Raad neemt met instemming nota van de verbeteringen die zijn aangebracht in het juridische kader inzake de rechtsstaat en van de werkzaamheden voor de oprichting van nieuwe instellingen. Voor het algehele tempo van de onderhandelingsproces is het nu essentieel dat concrete resultaten worden geboekt met het gehele rechtsstatelijke bestel van Montenegro, in het bijzonder om een solide staat van dienst op te bouwen op het vlak van de strijd tegen corruptie en georganiseerde criminaliteit. Er zijn verdere inspanningen nodig om de vrijheid van meningsuiting en de mediavrijheid te waarborgen, de hervorming van het openbaar bestuur voort te zetten, de onafhankelijkheid van de instellingen te versterken en het ondernemingsklimaat te verbeteren.
24. De Raad roept alle politieke partijen op blijk te geven van verantwoordelijkheid en opnieuw een constructieve dialoog met elkaar aan te gaan, met het parlement als belangrijkste forum voor het voeren van een politiek debat. Voorts is het van belang ervoor te zorgen dat de nieuwe kieswet onverkort wordt uitgevoerd.
25. De Raad neemt met tevredenheid nota van de positieve rol van Montenegro bij de verdere uitbouw van regionale samenwerking en het bevorderen van goede nabuurschaps-betrekkingen. Voorts prijst de Raad Montenegro voor zijn samenwerking rond kwesties van buitenlands beleid, en met name voor het feit dat Montenegro zich volledig heeft aangesloten bij de EU-standpunten inzake het buitenlands beleid.
26. De Raad ziet uit naar de komende zitting van de toetredingsconferentie op 21 december 2015, met het oog op de opening van nieuwe onderhandelingshoofdstukken.

SERVIË

27. De Raad verwelkomt de belangrijke stappen die Servië in het afgelopen jaar heeft genomen, als gevolg waarvan de eerste hoofdstukken van de EU-toetredingsonderhandelingen kunnen worden geopend tijdens de zitting van de Toetredingsconferentie op 14 december 2015. De Raad neemt met instemming nota van de indiening door Servië van actieplannen voor hoofdstuk 23 (Rechterlijke macht en fundamentele rechten) en hoofdstuk 24 (Recht, vrijheid en veiligheid), waarin duidelijke richtsnoeren zouden moeten bieden voor toekomstige hervormingen en de opbouw van een solide staat van dienst op deze gebieden. De Raad herinnert eraan dat de vorderingen met betrekking tot deze hoofdstukken en in de onderhandelingen als geheel in hetzelfde tempo moeten gaan.

28. De Raad moedigt Servië aan deze positieve dynamiek vast te houden en vaart te zetten achter wetgevingshervormingen en de effectieve uitvoering daarvan op de volgende essentiële gebieden: hervorming van de rechterlijke macht, bestrijding van corruptie en georganiseerde criminaliteit, vrijheid van meningsuiting en mediavrijheid. Bijzondere aandacht moet gaan naar volledige eerbiediging van de grondrechten, inclusief de bescherming van de meest kwetsbare groepen en meer bepaald van de Roma, alsmede naar de effectieve uitvoering van wetgeving inzake bescherming van minderheden, niet-discriminerende behandeling van nationale minderheden in heel Servië, onder meer op gebieden als het onderwijs, het gebruik van minderheidstalen, toegang tot de media en erediens ten in minderheidstalen, en de bestrijding van discriminatie op grond van seksuele gerichtheid of genderidentiteit. De Raad ziet uit naar de indiening door Servië van de reeds geplande strategische documenten. Er moeten ook verdere vorderingen worden gemaakt met de onafhankelijkheid van de democratische instellingen, het openbaar bestuur, het ontwikkelen van een functionerende markteconomie en het verbeteren van het ondernemingsklimaat.
29. De Raad is ingenomen met de aanzienlijke vooruitgang in de door de EU gefaciliteerde dialoog, en in het bijzonder met de akkoorden van 25 augustus. De Raad roept Servië op spoedig uitvoering te geven aan zijn deel van deze akkoorden en een constructieve dialoog met Kosovo aan te gaan met het oog op de opstelling en uitvoering van toekomstige akkoorden. Servië moet zich actief en constructief blijven inzetten voor de normalisering van zijn betrekkingen met Kosovo, die aanzienlijke verbeteringen te zien geven, in het bijzonder wat betreft de akkoorden die op 25 augustus 2015 zijn bereikt. De Raad zal er nauwlettend op toezien dat Servië zich blijft inzetten voor een zichtbare en duurzame verdere normalisering van zijn betrekkingen met Kosovo, en onder meer de reeds bereikte akkoorden te goeder trouw implementeert, zodat Servië en Kosovo hun respectieve toetredingstrajecten kunnen aanhouden zonder de ander in de weg te zitten en in het vooruitzicht dat beide al hun rechten kunnen uitoefenen en al hun verantwoordelijkheden kunnen vervullen. De Raad memoreert dat voortgang in het proces van normalisering van de betrekkingen met Kosovo onder hoofdstuk 35 gelijk moet lopen met de vooruitgang in de toetredingsonderhandelingen met Servië, overeenkomstig het onderhandelingskader.
30. De Raad neemt er met tevredenheid nota van dat Servië zich steeds constructiever inzet voor regionale samenwerking. Servië moet de goede nabuurschapsbetrekkingen blijven versterken. De Raad roept Servië ertoe op geleidelijk aan te sluiten bij het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de EU, conform het onderhandelingskader.

STABILISATIE- EN ASSOCIATIEPROCES

VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE REPUBLIEK MACEDONIË

31. De Raad bevestigt zijn conclusies van december 2014 en van april en juni 2015 over de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië, alsmede de in de agenda van Thessaloniki vastgelegde doelstelling van de EU en de status van kandidaat-lidstaat van de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië. De Raad herhaalt dat hij zonder meer voorstander is van het EU-toetredingsproces van de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië.
32. De Raad spreekt nogmaals zijn grote bezorgdheid uit over de situatie in het land, met name de huidige politieke crisis, die gekenmerkt wordt door politieke verdeeldheid, gebrek aan compromisbereidheid, achteruitgang op het gebied van vrijheid van meningsuiting en onafhankelijke rechtspraak, alsmede door verdere afbrokkeling van het vertrouwen in openbare instellingen. De Raad is ingenomen met het politieke akkoord van juni/juli en neemt nota van de tot dusver genomen stappen om het ten uitvoer te brengen, waaronder de terugkeer van de oppositie naar het parlement en de goedkeuring van wijzigingen aan de kieswet, en roept alle partijen op deze in het belang van het land en zijn burgers overeenkomstig het afgesproken tijdsschema en doelstellingen ten volle en op constructieve wijze uit te voeren. De Raad herhaalt zijn pleidooi voor een constructievere en inclusievere politieke dialoog binnen het land. De Raad benadrukt dat het van uiterst belang is dat de verkiezingen in april 2016 geloofwaardig overeenkomstig de internationale normen verlopen, en roept alle partijen op om in lijn met de aanbevelingen van het OVSE/ODIHR zorg te dragen voor een gelijk speelveld en electorale hervormingen.
33. De Raad onderstreept nogmaals het belang van een onbelemmerd, gedegen en onafhankelijk onderzoek naar de afgeluisterde gesprekken en de mogelijke vergrijpen die daaruit blijken en het daarmee samenhangende gebrekkige toezicht, en is ingenomen met de benoeming van een speciale procureur en de oprichting van een parlementaire onderzoekscommissie om onderzoek te doen naar, respectievelijk, de wettelijke aansprakelijkheid en de politieke verantwoordelijkheid. De Raad roept de desbetreffende autoriteiten op het onafhankelijk functioneren van deze organen te ondersteunen.
34. De Raad herhaalt zijn oproep aan de desbetreffende autoriteiten om op een objectieve en transparante wijze grondig onderzoek te doen naar de gebeurtenissen in Kumanovo op 9 en 10 mei 2015.

35. De Raad herhaalt zijn oproep aan alle partijen om hun toezegging de dringende hervormingsprioriteiten te zullen uitvoeren, gestand te doen, alsmede om kwesties in verband met het rechtsstaatsbestel aan te vatten, waaronder die met betrekking tot schendingen van de grondrechten, onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, mediavrijheid, verkiezingen, corruptie, politisering van staatsinstellingen, vervaging van de scheidslijnen tussen staat en partij en gebrekkig toezicht. Wat betreft het onderzoek naar systeemfalen op het gebied van justitie, corruptie, grondrechten en binnenlandse zaken, zoals dit tot uiting komt in de dringende hervormingsprioriteiten, is de Raad ingenomen met het voornemen van de Commissie om deze kwesties nauwgezet te blijven volgen, onder meer in het kader van de toetredingsdialoog op hoog niveau.
36. De herziening van het kaderakkoord van Ohrid moet spoedig worden afgerond en de aanbevelingen moeten worden uitgevoerd.
37. Zoals verklaard in eerdere conclusies van de Europese Raad en van de Raad, blijft het onderhouden van betrekkingen van goed nabuurschap, zoals een door onderhandelingen onder auspiciën van de VN bereikte, voor beide partijen aanvaardbare oplossing van de naamskwestie, van wezenlijk belang. De Raad neemt dan ook met genoegen nota van de toezeggingen in dit verband van de belangrijkste partijleiders krachtens de overeenkomst van 2 juni. De aanslepende besprekingen over de naamskwestie moeten onverwijld tot een goed einde worden gebracht. Daden en woorden die de betrekkingen van goed nabuurschap kunnen schaden, moeten worden vermeden. De Raad neemt er nota van dat er nog altijd contacten op hoog niveau en deskundigenniveau zijn tussen de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië en Bulgarije met het oog op de versteviging van de goede nabuurschapsrelaties, en kijkt uit naar vertaling daarvan in concrete resultaten.
38. De Raad neemt nota van de bereidheid van de Commissie om haar aanbeveling tot opening van toetredingsonderhandelingen met de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië uit te breiden op voorwaarde dat verder gewerkt wordt aan uitvoering van het politieke akkoord van juni/juli en dat er substantiële vooruitgang wordt geboekt bij de uitvoering van de dringende hervormingsprioriteiten.
39. De Raad zal de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië opnieuw op de agenda zetten na de verkiezingen in april 2016, op basis van een verslag van de Commissie dat voor de zomer wordt verwacht, in overeenstemming met zijn conclusies van december 2014 en de gestelde voorwaarden.

ALBANIË

40. De Raad is ingenomen met de gestage vooruitgang van Albanië op het vlak van de belangrijkste prioriteiten voor de opening van de toetredingsonderhandelingen, in het bijzonder met betrekking tot de hervorming van het openbaar bestuur en de voorbereidingen voor een grondige hervorming van het rechtssysteem, en spoort Albanië aan op deze weg voort te gaan.
41. De Raad brengt in herinnering dat de Europese Raad zoals gebruikelijk zal bezien of de toetredingsonderhandelingen kunnen worden geopend zodra de Commissie tot het oordeel is gekomen dat Albanië in voldoende mate de lidmaatschapscriteria vervult. Herinnerend aan zijn eerdere conclusies, waaronder die van juni 2014, herhaalt de Raad dat, alvorens de toetredingsonderhandelingen kunnen worden geopend, Albanië aan de vijf kernprioriteiten dient te voldoen, alsmede dat de Commissie verzocht is om, bovenop haar verslag over 2016, uitvoerig en gedetailleerd verslag uit te brengen over de vooruitgang van Albanië met betrekking tot de kernprioriteiten. De Raad herinnert tevens aan de noodzaak van een ononderbroken, alomvattende en inclusieve uitvoering van de kernprioriteiten.

De Raad merkt op dat deze kernprioriteiten verdere inspanningen behoeven. Dit betreft in het bijzonder de vaststelling van het pakket justitiële hervormingen alsook het verder bereiken van een solide staat van dienst op het vlak van proactieve onderzoeken, vervolgingen en definitieve veroordelingen op alle niveaus in de strijd tegen corruptie en georganiseerde misdaad, waaronder wapen- en drugsmokkel. De Raad onderstreept dat justitiële hervormingen cruciaal zijn voor verdere voortgang van Albanië op weg naar toetreding tot de EU en dat deze doorslaggevend zouden kunnen zijn voor andere hervormingen. Voorts herhaalt de Raad dat er doeltreffende wetgevings- en beleidsmaatregelen moeten worden genomen om de mensenrechten en het antidiscriminatiebeleid beter te beschermen, onder meer wat de gelijke behandeling en de rechtspositie van minderheden in heel Albanië betreft, en om de eigendomsrechten te implementeren.

42. De Raad kijkt uit naar de goedkeuring en uitvoering van wetgeving inzake uitsluiting van criminelen uit de openbare dienst. Een dergelijke uitsluiting zou burgers meer vertrouwen moeten geven in hun politieke vertegenwoordigers en openbare instellingen. De Raad herhaalt dat Albanië economische hervormingen moet uitvoeren ter vergroting van het concurrentievermogen en spoort het land aan de omvangrijke informele economie terug te dringen en het ondernemings- en investeringsklimaat met verdere inspanningen te verbeteren.
43. De Raad benadrukt dat een constructieve en duurzame dialoog tussen de regering en de oppositie over EU-gerelateerde hervormingen essentieel zal zijn om toetreding tot de EU dichterbij te brengen.
44. De Raad ziet met genoegen dat Albanië zich constructief blijft inzetten voor regionale samenwerking en goede nabuurschapsbetrekkingen, die van essentieel belang blijven. Ook waardeert de Raad het feit dat Albanië zich volledig naar het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de EU blijft richten.

BOSNIË EN HERZEGOVINA

45. Het stemt de Raad tot voldoening dat het hervormingsproces in Bosnië en Herzegovina, dat noodzakelijk is om vorderingen te blijven maken met de integratie in de EU, weer op koers ligt. De Raad is ingenomen met de goedkeuring van de hervormingsagenda in juli 2015 en van het bijbehorende actieplan in oktober 2015 door de autoriteiten van Bosnië en Herzegovina. Het land is dit jaar zichtbaar richting de Europese Unie opgeschoven, maar de Raad dringt er bij Bosnië en Herzegovina op aan het positieve momentum te bewaren door in samenwerking met het maatschappelijk middenveld door te gaan met de hervormingen. Betekenisvolle vooruitgang bij de uitvoering van de hervormingsagenda is een sine qua non voor de EU om, in lijn met eerdere Raadsconclusies - die van december 2014 in het bijzonder - toetreding van Bosnië en Herzegovina in overweging te nemen.

46. De Raad spoort de autoriteiten van Bosnië en Herzegovina aan om de schriftelijke toezeggingen in daden om te blijven zetten middels verdere goedkeuring en uitvoering van de nodige hervormingen, vooral op het vlak van de rechtsstaat, daaronder begrepen corruptie- en misdaadbestrijding, hervormingen van het openbaar bestuur en sociaal-economische hervormingen. De Raad constateert met bezorgdheid de teruggang op het vlak van uitoefening van de vrijheid van meningsuiting en de mediavrijheid. Om het hoofd te bieden aan de uitdagingen op de weg naar toetreding tot de EU, is het tevens noodzakelijk het overheidsbestuur te verbeteren en op alle bestuursniveaus functionaliteit en efficiëntie te bieden, met inbegrip van spoedige inrichting van een doeltreffend coördinatiemechanisme voor EU-aangelegenheden. Als Bosnië en Herzegovina op dit gebied vorderingen maakt, wordt het mogelijk ten volle profijt te trekken van de beschikbare financiering.
47. De Raad herhaalt dat hij bij het inwinnen van advies van de Commissie omtrent het verzoek om toetreding de Commissie zal verzoeken speciale aandacht te besteden aan de tenuitvoerlegging van de uitspraak in de zaak Sejdic-Finci.
48. De Raad geeft nogmaals te kennen dat na inwerkingtreding van de stabilisatie- en associatieovereenkomst (SAO), Bosnië en Herzegovina zijn toezeggingen en verplichtingen uit hoofde van deze overeenkomst ten volle moet nakomen, met spoed ook die welke betrekking hebben op de aanpassing van de SAO ingevolge de toetreding van Kroatië tot de EU. Volledige uitvoering van de SAO, met inbegrip van aanpassingen eraan, is een belangrijk element van de toegewijde van het land aan het proces van integratie in de EU.
49. De Raad memoreert dat overeenkomstig de aanbevelingen van de Commissie van Venetië van 2013 de gestructureerde dialoog over justitie het instrument is waarmee resterende tekortkomingen bij de rechterlijke macht van Bosnië en Herzegovina moeten worden weggewerkt. De Raad spreekt opnieuw zijn ernstige bezorgdheid uit over de voorbereidingen voor de organisatie van een referendum in de entiteit Republika Srpska over het nationale hooggerechtshof. Een dergelijk referendum zou de samenhang, de soevereiniteit en de territoriale integriteit van Bosnië en Herzegovina op de proef stellen. Ook bestaat het risico dat de inspanningen om de sociaal-economische situatie voor alle burgers van Bosnië en Herzegovina te verbeteren en om verdere vooruitgang op het gebied van integratie in de EU te boeken, worden ondermijnd.

KOSOVO

50. De Raad neemt er nota van dat er in oktober een stabilisatie- en associatieovereenkomst (SAO) met Kosovo is gesloten. Deze uitsluitend de EU betreffende overeenkomst is de eerste brede overeenkomst tussen de EU en Kosovo. Sluiting, inwerkingtreding en uitvoering van deze overeenkomst hebben geen invloed op de standpunten van de lidstaten betreffende de status van het land. In het licht van het binnenkort te verschijnen verslag van de Commissie over de vorderingen van Kosovo bij het voldoen aan de vereisten van de routekaart voor visumliberalisatie benadrukt de Raad het belang van de vervulling van alle gestelde voorwaarden voor visumliberalisatie en moedigt hij Kosovo aan zijn inspanningen voort te zetten, teneinde vorderingen te maken bij zijn proces van visumliberalisatie. Het voornemen van de Raad om de besprekingen over een kaderovereenkomst waardoor Kosovo kan deelnemen aan programma's van de Europese Unie, te hervatten, heeft geen invloed op de standpunten van de lidstaten betreffende de status van het land.
51. De Raad is ingenomen met het besluit van Kosovo tot inrichting van de gespecialiseerde kamers en spoort het land aan alle procedures onverwijld af te ronden opdat deze kamers zo spoedig mogelijk hun werk kunnen aanvangen.
52. De huidige politieke impasse in Kosovo vraagt dringend om een oplossing. De Raad veroordeelt het gebruik van geweld voor met name politieke doeleinden en de obstructie tegen de assemblee door oppositiepartijen, en roept op tot onmiddellijke beëindiging daarvan. De Raad roept op tot eerbiediging van de rechtsstaat en tot hervatting van de normale parlementaire werkzaamheden overeenkomstig de desbetreffende regels en procedures. Alle betrokkenen moeten de uitdagingen bezien als een gezamenlijke, middels politieke dialoog te volbrengen taak, en daarom onverwijld beginnen met uitvoering van alle aspecten van de Europese hervormingsagenda van Kosovo.

53. De Raad verzoekt Kosovo zich te concentreren op de uitvoering van de brede hervormingen zonder welke het land zijn verplichtingen krachtens de stabilisatie- en associatieovereenkomst (SAO) niet zal kunnen nakomen. Hiervoor, en ook voor de talloze uitdagingen voor Kosovo, is sterke politieke wil in het land nodig, alsmede niet-aflatende bijstand van de EU. Bijzondere aandacht dient uit te gaan naar verbetering van de rechtsstaat, daaronder begrepen de onafhankelijkheid van de rechtspraak. Kosovo dient de strijd tegen georganiseerde misdaad en corruptie op te voeren en een reeks succesvolle vervolgingen in spraakmakende corruptiezaken te laten zien. Belangrijke hervormingen van bijvoorbeeld het kiesstelsel en het openbaar bestuur moeten met voorrang worden doorgevoerd. De mensenrechten moeten in heel Kosovo worden bevorderd en beschermd, daaronder begrepen de algehele bescherming van cultureel en religieus erfgoed. Wat dit betreft, is de Raad ingenomen met Kosovo's recente toezeggingen. Inclusie en bescherming van personen uit minderheden en kwetsbare groepen moeten ter hand worden genomen en de sociale cohesie moet worden versterkt.
54. De EU zal in het kader van de Europese hervormingsagenda van Kosovo de sociaal-economische ontwikkeling van het land blijven steunen, onder meer in de vorm van financiële en technische bijstand. De Raad spoort Kosovo aan zijn economisch hervormingsprogramma 2016 in te zetten als platform voor groei en werkgelegenheid. Het programma dient aan te sluiten op de aanbevelingen van de gezamenlijke conclusies van de economische en financiële dialoog tussen de EU en de Westelijke Balkan van mei 2015. De Raad spoort Kosovo specifiek aan om sociaal-economische kwesties aan te pakken die rechtstreeks zijn bevolking aangaan en om brede steun voor zijn hervormingsagenda op te bouwen. Regelgevende en toezichthoudende organen moeten volledig operationeel zijn. Kosovo dient werk te maken van zijn toezeggingen om energiecentrale Kosovo A te ontmantelen en te saneren; de centrale is veruit de grootste bron van vervuiling in de westelijke Balkan.

55. De Raad is ingenomen met de aanzienlijke vooruitgang in de door de EU gefaciliteerde dialoog, en in het bijzonder met de akkoorden van 25 augustus. De Raad roept Kosovo op spoedig uitvoering te geven aan zijn deel van deze akkoorden en met het oog op de opstelling en uitvoering van toekomstige akkoorden een constructieve dialoog met Servië aan te gaan. Kosovo moet zich actief en constructief blijven inzetten voor normalisering van zijn betrekkingen met Servië. De Raad zal er nauwlettend op toezien dat Kosovo zich blijft inzetten voor een zichtbare en duurzame verdere normalisering van zijn betrekkingen met Servië, en dat het onder meer de reeds bereikte akkoorden te goeder trouw implementeert, opdat Kosovo en Servië hun respectieve toetredingstraject kunnen voortzetten zonder de ander in de weg te zitten, in het vooruitzicht dat beide al hun rechten kunnen uitoefenen en al hun verantwoordelijkheden kunnen vervullen. De Raad memoreert dat voortgang in het proces van normalisering van de betrekkingen met Servië een essentieel onderdeel van de voorgenomen SAO vormt en de ontplooiing van de betrekkingen en de samenwerking tussen de EU en Kosovo schraagt.
56. Kosovo moet doeltreffend en nauw blijven samenwerken met EULEX en moet er actief toe bijdragen dat EULEX haar mandaat, daaronder begrepen een herzien mandaat na juni 2016, ten volle en ongehinderd kan uitvoeren.
-